

Poreska konkurencija

DR DAMIR ŠHOVIĆ
EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

Sadržaj predavanja:

- Pojam poreske konkurencije
- Razlozi za poresku konkurenciju
- Vrste poreske konkurencije
- Efekti poreske konkurencije
- Sprječavanje štetne poreske konkurencije

Pojam poreske konkurencije

- Nasuprot poreskoj harmonizaciji, koja se odnosi na usklađivanje poreskih sistema, stoji poreska konkurencija
- Zbog složenosti pomenutog fenomena postoji relativno mali broj definicija koje bliže određuju njen sadržaj
- **Pod poreskom konkurencijom** možemo podrazumijevati fiskalni mehanizam koji se odvija među državama, a koji podrazumijeva korišćenje glavnih instrumenata vezanih za promjenu poreske stope ili poreske osnovice, ili s ciljem privlačenja novog kapitala odnosno radne snage, ili kao direktan odgovor na isto ponašanje drugih država koje pokušavaju da izbjegnu odliv kapitala ili radne snage

Pojam poreske konkurencije

- U suštini, riječ je o svojevrsnoj utakmici između država za postizanje raznovrsnih ciljeva, putem različitih poreskih mjera i instrumenata (najčešće direktnih poreza)
- Obično se koriste **tri grupe instrumenata za ostvarivanje konkurentne prednosti među državama**
- **Prva grupa** se odnosi na konkurenciju koja se vrši podešavanjem visine poreskih stopa
- **Druga grupa** se odnosi na način utvrđivanja poreske osnovice, u okviru koje se različitim odredbama o odobravanju određenih odbitaka, poreskom tretmanu gubitaka, ili primjenom metode amortizacije, ostvaruje konkurentna prednost
- **Treća grupa** je vezana za direktne podsticaje kojima nacionalne vlasti žele da se nametnu, a koji se odnose na dodjeljivanje subvencija po raznim osnovama, izgradnju infrastrukture, i slično

Razlozi za poresku konkurenciju

- **Razlozi koji motivišu donosiocce odluka da koriste poresku konkurenciju su vezani za privlačenje:**
  1. Stranih direktnih investicija
  2. Portfolio investicija, visoko mobilnog finansijskog kapitala koji je od suštinskog značaja za finansiranje domaćih kompanija i jačanje domaćeg finansijskog tržišta
  3. Internih finansijskih tokova unutar multinacionalnih kompanija, putem privlačenja korporativnih jedinica preko kojih se vrši međunarodni transfer profita
  4. Prekograničnih kupaca, posebno za akcizne proizvode, kada postoji značajna razlika u nivou akciza
  5. Visoko obučene radne snage, za koju je karakteristična visoka mobilnost

Vrste poreske konkurencije

- Poreska konkurencija može biti posmatrana kao funkcija teritorijalnog i sektorskog principa
- **Poreska konkurencija kao funkcija teritorijalnog principa** se svodi na poresku konkurenciju kojom se razvija:
  1. Između regiona jedne države
  2. Između država koje čine ili carinsku uniju ili jedinstveno tržište
  3. Između država - susjeda određenog regiona
- Dinamičan uspon multinacionalnih kompanija učinio je da se u fokusu poreske konkurencije nađu određene vrste investicija, odnosno tačno određeni investitori, za koje konkurišu gotovo bez izuzetka sve zemlje svijeta

Vrste poreske konkurencije

- Riječ je o karakterističnim investicijama koje sa izuzetnom vjerovatnoćom garantuju ekonomski rast svake nacionalne ekonomije
- **Poreska konkurencija kao funkcija sektorskog pristupa** se zasniva na sljedećim karakterističnim sektorima:
  1. Usmjerenje na automobilsku industriju
  2. Usmjerenje na elektronsku industriju i druge visoke tehnologije
  3. Usmjerenje na finansijske centre multinacionalnih kompanija

Efeti poreske konkurencije

- Poreska konkurencija može imati pozitivne i negativne efekte
- **Pozitivni efekti poreske konkurencije** su višestruki i odnose se na:
  1. Povećanje ukupnog (opšteg) blagostanja do kojeg dolazi usljed smanjenja poreskih stopa
  2. Povećanje efikasnosti finansijskih tržišta i poslovne aktivnosti uopšte, usljed činjenice da dolaze do izražaja biznisi koji nude najveću stopu povrata na investicije
  3. Pozitivan uticaj na odmjerenost i efikasnost izvršne vlasti odnosno nosilaca ekonomske politike u jednoj zemlji, do koje dolazi usljed ograničavanja širenja državne administracije zbog obavezne racionalizacije javne potrošnje nastale pod pritiskom poreske konkurencije, te samim tim i povećanja njene fiskalne odgovornosti
- Poreska konkurencija smanjuje poreske stope, širi poresku osnovicu, smanjuje negativne efekte koje porezi izazivaju u ekonomiji, podstiče priliv investicija usljed povećanja investicione klime i razvoja finansijskog tržišta, i stimuliše efikasnije ponašanje donosilaca odluka zbog manjih poreskih prihoda

Efekti poreske konkurencije

- Za razliku od poreske harmonizacije u EU, koja ima za cilj postizanje sve većeg stepena neutralnosti na jedinstvenom evropskom tržištu, kao posljedica njene nezaokruženosti i postojanja odvojenih fiskalnih politika, među članicama EU dolazi do poreske konkurencije, koja često osim pozitivnih, izaziva i negativne efekte zbog čega poprima karakter nepravične poreske konkurencije
- Uspostavljanjem zajedničkog tržišta EU, otvoren je prostor za nesmetno kretanje roba, usluga, rada i kapitala među državama članicama, što je uticalo na pojavu poreske konkurencije među njima
- **O nepravičnoj poreskoj konkurenciji** govorimo onda kada se poreska konkurencija koristi u funkciji poboljšanja konkurentne pozicije jedne države radi privlačenja mobilnog kapitala putem smanjivanja poreskog opterećenja, a da je pri tom nanešena šteta drugim državama

Efekti poreske konkurencije

- Ovo usljed težnje država članica da instrumentarijumom fiskalne politike koji im stoji na raspolaganju poboljšaju konkurentnost sopstvenih poreskih sistema i time obezbijede zadržavanje ili privlačenje mobilnog kapitala, ne bi li time pružile doprinos poboljšanju performansi nacionalne ekonomije, ne vodeći računa o negativnim efektima preliivanja na druge države
- Na taj način je poreska konkurencija poprimila karakter nepravične konkurencije, zbog čega se javila potreba ne samo za intenziviranjem poreske harmonizacije unutar EU, nego i za odbrambenim mjerama od same konkurencije s negativnim predznakom
- Najčešće ističu **dva negativna efekta koje izaziva poreska konkurencija:**
  1. Distorzija privatnog sektora
  2. Distorzija javnog sektora

Efekti poreske konkurencije

- **Do distorzije u privatnom sektoru** dolazi usljed pretpostavke da investicije koje se usmjeravaju porezima u bilo kojem smislu, bivaju neefikasne za svjetsku ekonomiju, budući da se njihova alokacija ne vrši u zavisnosti od mogućnosti njihove oplodnje odnosno stope povraćaja, već dobrim dijelom u zavisnosti od atraktivnosti poreskog ambijenta
- **Distorzija javnih investicija** nastaje usljed smanjenih poreskih prihoda izazvanih seljenjem kapitala i visoko mobilne radne snage u poreski konkurentnije krajeve, što izaziva smanjenje javnih prihoda, odnosno negativne fiskalne eksternalije

Efekti poreske konkurencije

- **Negativne strane poreske konkurencije** ogledaju se, prije svega, u mogućem narušavanju odnosa u međunarodnoj trgovini i investicionim tokovima uopšte
- Ovo na način što se kreiraju takvi poreski sistemi koji imaju dominantnu funkciju privlačenja različitih vrsta investicija, što skoro po pravilu dovodi do erozije poreskih osnovica kao i obaranja nivoa poreskih prihoda
- Poreska konkurencija često vrši pritisak putem prebacivanja poreskog tereta koje prevazilazi ekonomsku logiku s mobilnijih na manje mobilne poreske osnovice, čime izaziva nepoželjnu strukturu poreskih prihoda, a samim tim i javnih rashoda

Sprječavanje štetne poreske konkurencije

- Protiv štetne poreske konkurencije postoji nekoliko inicijativa na globalnom nivou
- Najpoznatiji modeli borbe protiv štetne poreske konkurencije su **model OECD-a** i **model koji se koristi u EU**
- Nepravilna poreska konkurencija posebno dolazi do izražaja u području oporezivanja preduzeća, zbog još uvijek nedovoljne usklađenosti ove problematike na nivou EU
- To je bio i razlog zbog kojeg je na nivou EU razvijen tzv. model sprječavanja štetne poreske konkurencije, koji se temelji na tzv. Rudingovom izvještaju (eng. Ruding Report), izvještajima tzv. Primarolo grupe (eng. Primarolo Group), odnosno dokumentima Evropske komisije – Oporezivanje u EU usvojenom 1996. godine, te Kodeksu ponašanja za oporezovanje poslovne aktivnosti iz 1997. godine

Sprječavanje štetne poreske konkurencije

- Cilj osnivanja Rudingovog komiteta eksperata osnovanog 1990. godine je bio analiza potreba za većom harmonizacijom u oblasti oporezivanja poslovne aktivnosti u EU
- U dokumentu pod nazivom Oporezivanje u EU, Evropska komisija je pozvala države članice da izvrše međusobnu koordinaciju fiskalnih politika s ciljem umanjenja nepravilne poreske konkurencije
- Evropska komisija je takođe Kodeksom ponašanja za oporezivanje poslovne aktivnosti pozvala države članice da se politički obavežu da će poštovati principe pravične poreske konkurencije i da ne posežu za mjerama koje su u domenu nepravilne poreske konkurencije, čija je lista inače posebno data Kodeksom

Hvala na pažnji!

damirsehovic@yahoo.com